

УДК 327(470+73):339.9

Шевченко Ігор

ПОСТ-BREXIT ДИПЛОМАТІЯ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: АДАПТАЦІЯ «SPECIAL RELATIONSHIP» ДО НОВИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ

У статті досліджується трансформація «особливих відносин» між США та Великою Британією в умовах постбрекзитної міжнародної системи, що характеризується фрагментацією та зростанням ситуативності міжнародних альянсів. Проводиться аналіз історичної еволюції англо-американських відносин — від конфронтаційного етапу та колоніальної моделі до формування стійкого стратегічного партнерства, яке суттєво впливає на глобальні політичні процеси. Особливу увагу приділено ролі Великої Британії як посередника у взаємодії США та Європи, а також наслідкам втрати цієї функції після виходу з Європейського Союзу. Розкрито економічний, політичний і безпековий виміри «особливих відносин», зокрема зміну характеру трансатлантичної торгівлі, зниження інвестиційної довіри та трансформацію координаційних механізмів у сфері безпеки. Окремо проаналізовано вплив Brexit на позицію Великої Британії у глобальній системі, включно з її участю в нових безпекових форматах, таких як AUKUS, та переорієнтацією на Індо-Тихоокеанський регіон. Визначено, що попри інституційні зміни, «особливі відносини» залишаються ключовим елементом зовнішньої політики обох держав, хоча їхній зміст зазнає поступової адаптації до нових гео економічних реалій.

Ключові слова: «особливі відносини», «брекзит», трансатлантичні відносини, стратегічне партнерство, США, Велика Британія, Європейський Союз.

Постановка проблеми.

Трансформація сучасної міжнародної системи супроводжується переосмисленням ролі традиційних союзів і стратегічних партнерств. Глобальні політичні та економічні зміни, зростання конкуренції між центрами сили в сучасному світі, криза міжнародних інституцій та посилення регіональних безпекових викликів формують нові умови функціонування трансатлантичних відносин. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження англо-американських відносин як одного з найбільш тривалих і впливових політичних союзів сучасності.

Brexit став переломним моментом для Великої Британії та суттєво вплинув на характер її взаємодії зі США. Вихід Лондона з Європейського Союзу поставив питання про подальшу роль Великої Британії у трансатлантичному просторі, її здатність зберігати політичний вплив у Європі та підтримувати статус ключового союзника Вашингтона. Водночас зміна глобального балансу сил, посилення американсько-китайського суперництва та переорієнтація стратегічної уваги США на Індо-Тихоокеанський регіон створили нові умови для розвитку «особливих відносин».

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблематика англо-американських відносин та трансформації «Special Relationship» після Brexit активно досліджується як західними, так і українськими науковцями, аналітичними центрами та політичними оглядачами. Значна частина досліджень присвячена історичним передумовам формування особливих відносин між США та Великою Британією, а також сучасним викликам для трансатлантичного партнерства.

Історичні витоки англо-американської взаємодії ґрунтовно розглянуті у праці Г. Аллена «Great Britain and the United States: A History of Anglo-American Relations», 1783–1952, де досліджується еволюція відносин між двома державами від

завершення війни за незалежність США до формування стратегічного союзу у XX столітті. Важливе значення для розуміння специфіки британського бачення США має праця Е. Тодда «After the Empire: The Breakdown of the American Order», у якій наголошується на особливому історичному досвіді Великої Британії у взаємодії зі Сполученими Штатами. Значний внесок у дослідження наслідків Brexit для трансатлантичних відносин зробили Т. Олівер та М. Вільямс. У своїй праці «Special relationships in flux: Brexit and the future of the US-EU and US-UK relationships» вони аналізують трансформацію механізмів взаємодії між США, Великою Британією та ЄС після виходу Лондона з європейських інституцій. Економічний вимір англо-американських відносин висвітлюється у звітах «Department for International Trade» та аналітичних матеріалах «Bain and Company», присвячених присутності американського бізнесу у Великій Британії та зміні рівня довіри американських компаній до британської економіки в пост-Brexit період. Дослідження демонструють зростання ролі технологічної та інвестиційної співпраці у структурі сучасних англо-американських відносин. Безпековий аспект «Special Relationship» після Brexit розглядається у роботах аналітичних центрів CSIS та Chatham House, де особлива увага приділяється розвитку оборонної співпраці, функціонуванню альянсу AUKUS та індо-тихоокеанській стратегії Великої Британії. Серед українських дослідників варто відзначити працю Д. Солдатової та М. Прихненка, присвячену впливу Brexit на «особливі відносини» США та Великої Британії. Автори акцентують увагу на збереженні стратегічного характеру англо-американського партнерства попри трансформацію політичних та економічних умов.

Метою статті є дослідження трансформації «особливих відносин» між США та Великою Британією в умовах post-Brexit реальності.

Сучасну міжнародну систему часто характеризують як фрагментовану і не

придатну для формування альянсів, довготривалих блоків. Сьогодні міжнародне партнерство є скоріш дискретним елементом, який не буде мати продовження, послідовності в контексті формування політичної взаємодії. Союзи, партнерства, блоки встановлюються з оглядом на плинну сучасність, і виконують функцію тимчасового інструменту для реагування на актуальні виклики. В таких умовах суб'єктам міжнародних відносин важко виражено оцінити гравців міжнародної арени.

Орієнтування на кон'юнктуру обумовлює тяжіння суб'єктів міжнародних відносин до ситуативного узгодження своїх інтересів. У такій системі особливо важлива можливість вибудувати міцні відносини, а не ситуативні. Це можливо в разі схожості політичних традицій, приналежності до спільних культурних здобутків. Набагато успішніше такі відносини будуть в разі історичних вироблених спільних механізмів координації. За таких обставин особливо цікаво дослідити ті приклади міжнародних відносин, що зберігаються протягом декількох століть, в яких можна прослідкувати історію походження механізмів взаємодії, становлення союзницьких практик, трансформацію політичної довіри.

Дійсно, відносини США та Великобританії пройшли величезну еволюцію. Етап, який передував закріпленню «особливих відносин» був конфронтаційним. Французький історик Е. Тодд вдало сформував ідею про те, що Британія довгий час була в унікальній ролі «внутрішнього спостерігача» американського державотворення. Великобританія, на відміну від решти Європи, краще знає не тільки переваги США, але їх недоліки. Британці спостерігали і впливали на розвиток США [8, с. 85–89].

Їхні стосунки пройшли великий шлях від війни до міцної співпраці. Обумовлено це якраз тими специфічними рисами спільної політичної історії США і

Великобританії. Було пройдено шлях різних моделей взаємодії: від моделі «метрополія – колонія» до рівносильного стратегічного партнерства, здатного впливати на глобальні процеси світової політики.

Перша серйозна домовленість, що стала фундаментом для міцної зв'язки цих двох держав, сталася в квітні 1782 року, за допомогою Франції. Домовленість ця відбувалася в обставинах конфронтації. США бажали вийти з-під впливу великобританської метрополії, заручилися підтримкою Франції, знайшли вдалий момент для приєднання до бурбонської війни. В квітні 1783 року між Державним секретарем Д. Джеєм і британським прем'єром У. Шелберном була досягнута домовленість про перемир'я і співпрацю [1, с. 255–259].

Цей момент особливо важливий в контексті розвитку конструкції «особливих відносин» США і Великобританії. Саме під час укладання Паризького миру і за його підсумками, були вироблені ті самі механізми узгодження, що дозволяли вибудовувати трансатлантичні відносини між англо-американським блоком і рештою Європи. Саме в таких обставинах Британія зайняла роль медіатора. Сформований політичний конструкт відповідно до цього миру дозволяв Британії контролювати зближення США і Європи, при необхідності коригувати його. Така конструкція абсолютно влаштовувала британський уряд, оскільки були переживання щодо союзницьких перспектив США і опонентів Британії в Європі (Франція, Іспанія). Контроль за цим процесом був необхідний як елемент національної безпеки Британії. За таких обставин була помітною асиметрія англо-американських відносин, сформована внаслідок різного історичного досвіду та різних позицій у ієрархії міжнародних відносин. Політичний дискурс США знаходився на рівні державотворення і формування стратегії розвитку держави, тоді як Британія була одним зі світових лідерів і діяла з позиції збереження свого впливу.

США довгий час вагалися над тим, як сприймати країни Європи: як партнера в

сфері безпеки або як проблему. Вашингтон використовував риторику партнерства, але на практиці часто діяв так, ніби ЄС є джерелом труднощів, які необхідно контролювати. Відносини США з Великобританією розглядалися як механізм управління цією проблемою [4, с.14-17]. Великобританія, як один з провідних акторів у сфері оборони і безпеки всередині ЄС, надавала США можливість впливати на діяльність ЄС і стримувати його. У свою чергу, це посилювало Британський скептицизм щодо континентальних і глобальних функцій безпеки ЄС. Подібна ситуація сприяла формуванню у Великобританії уявлення про себе як про державу, що виходить за рамки виключно європейської сили.

Вихід Британії з ЄС спровокував безліч викликів для англо-американського Союзу. Ці виклики можна поділити на три головні категорії: економічні, політичні, і безпекові.

Як вже зверталася увага, на ранніх етапах «особливих відносин», Британія взяла на себе роль медіатора у відносинах США і Європи. Для уряду Британії було важливо мати можливість коригувати ці відносини, впливати на них, і не давати США зблизитися з британськими опонентами в Європі. Після брекзиту ця функція істотно ослабла. Вихід Великобританії з ЄС позбавив її можливості інституційним шляхом брати участь у формуванні загальноєвропейської політики, що автоматично скоротило і її політичну цінність для США як «моста» між Вашингтоном і Брюсселем. В англо-американському публічному просторі почали звертати увагу саме на цей аспект.

У популярних публіцистичних виданнях формувався радикальний погляд на аспект посередництва Британії між США та Європою. Популярні політичні видавництва на кшталт «The Economist», «Financial Times» протягом 2016-2020 року на перших сторінках розміщували матеріал про Брекзит, і брали

до уваги саме цей аспект - деструктивний вплив Брекзита на «особливі відносини», на перехід Британії в роль третього спостерігача, втрату Британією можливостей впливати на трансатлантичні відносини. Популярні політичні оглядачі на кшталт Ф. Степнеса, О. Вільямса, активно публікували статті, в яких виражали бачення Brexit як стратегічної помилки, яка призведе до руйнування цілісності Британії, а США та Європа створять більше механізмів прямої співпраці без британського посередництва [6, с. 549-551].

Перш за все, сумніви ці були підкріплені власними економічними розрахунками подібних публіцистів. Після Brexit ця Атлантична роль Великобританії в ЄС була втрачена, і разом з нею знизився інтерес США до Великобританії як великої держави та стратегічного партнера, перетворивши її на країну, внутрішня цілісність якої може викликати сумніви [7, с. 2]. Дуже часто висловлювалася думка про те, що Британія входить до трійки найбільш великих торгових партнерів ЄС, а США за допомогою Британії, як медіатора, веде власні торговельні відносини на європейському просторі, а після Брекзита і Британія, і США втратять цю можливість. Таким чином усталені механізми «особливих відносин» зруйнуються, а Британія залишиться поза межами глобальної політики.

Незважаючи на невтішний результат референдуму щодо Brexit, адміністрація Обама у 2016 році та п'ятьма роками пізніше адміністрація Байдена підтвердила збереження «особливих» відносин між США та Великобританією, що, однак, не допомогло Лондону досягти вигідних умов щодо його виходу з ЄС. Brexit підкреслює винятковий характер «особливих» відносин між США та Британією. Співпраця зі Сполученими Штатами стає ще більш важливою для Великобританії з позиції інтересів національної безпеки та її статусу в міжнародній політиці [10, с. 65]

Дійсно, економічний вимір було сформовано і закріплено на початкових етапах англо-американських відносин, а більш трансатлантичний характер такої

взаємодії було закріплено в 1939 році. Варто зауважити, що Паризький мир передував сучасному баченню трансатлантичних торгових взаємин, де Британія, не бажаючи втрачати США як торговий простір, відмовилася від продовження військових дій на території колишньої колонії, і натомість запропонувала сформувати надійні механізми для торгового взаємодії.

Економічний аспект є дуже важливим елементом загальної конструкції «особливих відносин» і саме він в першу чергу піддається трансформації в контексті брекзиту та нової конфігурації трансатлантичних відносин. Американський аналітичний центр «Vain and Company» з 2021 року займається аналізом англо-американських відносин у бізнес просторі. Більшу частину уваги приділяють присутності американських компаній і їхньому впливу на економіку Британії. Також, було впроваджено коефіцієнт довіри американських компаній до Британії. Вони констатують, що за 2024-2025 рік, довіра знизилася до мінімуму в історії їх досліджень - 6.6, а з 2021 до 2024 цей показник незначно змінювався з 7.0 до 7.2 [2]. Це вказує на те, що важлива конструкція економічного виміру «особливих відносин» починає втрачати колишню актуальність і виникає необхідність в трансформації цього аспекту відносин під світову дійсність. Наприклад, спостерігається спад у виробничих потужностях, розташованих в Британії, а більшість американських компаній працюють у сфері ІТ. Як наслідок, уряди обох країн продемонстрували своє розуміння цього аспекту, що відобразилося в «Угоді про технологічне процвітання», підписану в серпні 2026 року. В рамках угоди передбачається взаємне інвестування рекордних сум у взаємному форматі.

У 2019 році Department for International Trade опублікував широку аналітику присутності американського бізнесу у Великобританії. Було констатовано, що США - найбільше джерело прямих

іноземних інвестицій (FDI) у Великобританії за останні 20 років [144, с. 37-39]. Наприклад, найбільша американська компанія-роботодавець на території Великобританії «Wholesale & Retail Trade» забезпечує понад 423 тисячі робочі місця [5, с. 34-35], що свідчить про наявність США зберегти економічні відносини з Великобританією.

Особливості безпекового виміру взаємовідносин США та Великої Британії після брекзиту були проявлені у індо-тихоокеанському регіоні. Підписання тристороннього оборонного пакту у вересні 2021 року, створення альянсу «AUKUS» (США, Велика Британія, Австралія) свідчить про спільне бачення конструкції світової безпеки. Важливо, що приєднання Британії до такого альянсу маркує її позицію відносно Китаю. Під час брекзиту у медійному просторі посередництвом авторитетних видань виражалися думки, що виходячи з ЄС, Британія буде шукати співпраці з Китаєм, і як наслідок зовсім зруйнує англо-американські відносини [9]. Проте такі ідеї не втілилися у життя, а у вересні 2021 року Британія продемонструвала свою позицію і окреслила своє місце відносно протистояння США та Китаю, як двох світових лідерів. Така співпраця є підтвердженням прагнення Лондона зберегти статус одного з ключових безпекових партнерів Вашингтона поза межами інституцій ЄС.

Аналітичний звіт Chatham House від 2024 року також зауважує на «індо-тихоокеанському розвороті» Великої Британії. Проте обмежені ресурси, а також час і зусилля, які нині поглинають російська загроза та війна в Україні, свідчать, що навіть підтримання нинішньої британської присутності та партнерств у індо-тихоокеанському регіоні буде достатньо складним завданням. У цьому контексті можна стверджувати, що створення альянсу AUKUS стало важливою опорною точкою британської стратегії в регіоні, дозволивши частково компенсувати обмеженість ресурсів через поглиблення технологічної та оборонної кооперації з ключовими союзниками.

Таким чином, можна констатувати, що «особливі відносини» в безпековому вимірі після брекзиту продовжують знаходити своє відображення в актуальній конфігурації світової системи та міжнародних викликів. Традиційні «особливі відносини» між Великою Британією і США охоплюють широкий спектр – від ядерного стримування до розвідки (Five Eyes), фінансів і дипломатії. Сполучені Штати залишаються найближчим оборонним партнером Сполученого Королівства. Портфель закордонних військових продажів Сполученого Королівства в США оцінюється більш ніж в 18,6 мільярда доларів. Спільні проекти, зокрема програма F-35, демонструють високий рівень оперативної сумісності та промислової інтеграції, характерний для цих відносин [3, с. 6]. У цьому сенсі AUKUS – це більш вузький, але дуже глибокий механізм координації, який фокусується на трьох речах: оборонні технології, підводні можливості та стратегічна присутність в Індо-Тихоокеанському регіоні. Важливо, що в цьому питанні брекзит як процес звільнення від багатьох європейських інституціональних механізмів дав Британії можливість розвивати стратегічну присутність в індо-тихоокеанському регіоні. AUKUS базується на дуже високому рівні обміну ядерними та підводними технологіями. У межах ЄС діяли б додаткові регуляторні та експортні обмеження, що ускладнювало б швидкість і глибину інтеграції. Британія теоретично могла б бути членом ЄС і водночас брати участь у AUKUS, але її роль була б більш обмеженою, повільнішою і політично чутливішою. Саме вихід із ЄС значно підвищив її свободу маневру в таких форматах і дозволив швидше зайняти ключову позицію в AUKUS.

Висновки. «Особливі відносини» США та Великої Британії залишаються одним із найстійкіших прикладів довготривалого стратегічного партнерства у міжнародній

політиці, незважаючи на трансформацію глобальної системи та нові гео економічні виклики. Еволюція англо-американських відносин – від конфронтації доби війни за незалежність США до глибокого союзництва – сформувала унікальні механізми політичної координації, взаємної довіри та спільного стратегічного бачення міжнародного порядку.

Brexit став важливим етапом переосмислення ролі Великої Британії у трансатлантичній системі. Вихід Лондона з ЄС суттєво послабив його функцію посередника між США та Європейським Союзом, що частково знизило політичну цінність Британії для Вашингтона у європейському напрямі. Водночас прогнози щодо руйнування «особливих відносин» не спрацювали. Навпаки, після Brexit співпраця зі США стала ще більш значущою для британської зовнішньої політики та забезпечення її міжнародного статусу.

В економічному вимірі спостерігається трансформація традиційної моделі англо-американської взаємодії. Зниження рівня довіри американського бізнесу до британського ринку та структурні зміни у світовій економіці змушують обидві держави адаптовувати механізми співпраці до нових умов. При цьому США залишаються одним із ключових інвесторів британської економіки, а розвиток технологічного партнерства демонструє прагнення сторін зберегти високий рівень економічної інтеграції.

Найбільш стійким компонентом «особливих відносин» після Brexit залишається безпековий вимір. Створення альянсу AUKUS підтвердило спільність стратегічних інтересів США та Великої Британії, зокрема у контексті стримування Китаю та забезпечення стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні. Brexit у цьому аспекті навіть розширив можливості Лондона для більш гнучкої участі у глобальних безпекових ініціативах поза межами європейських інституційних обмежень.

Отже, сучасний етап розвитку англо-американських відносин характеризується не

руйнуванням, а адаптацією «особливих відносин» до нових міжнародних реалій. Незважаючи на втрату Британією частини своїх позицій у Європі, США та Велика Британія продовжують зберігати високий рівень стратегічної взаємодії, який базується на історичній спадковості, спільних безпекових інтересах та прагненні до координації у формуванні сучасного міжнародного порядку.

Список використаної літератури

1. Allen, H. C. Great Britain and the United States: A History of Anglo-American Relations, 1783–1952. London: Routledge and Kegan Paul, 1954. p. 1032. URL: <https://archive.org/details/greatbritainunit00alle/page/9/mode/1up> (дата звернення: 10.02.2026)
2. Bain and Company; British American Business. (2025). Transatlantic Confidence Index 2025: Confidence in the US–UK corridor takes a hit. Bain & Company. URL: <https://www.bain.com/insights/confidence-in-the-us-uk-corridor-takes-a-hit-2025-transatlantic-confidence-index/> (дата звернення: 10.02.2026)
3. Bergmann M. Linafelter L. Making the U.S.-UK Special Relationship Fit for Purpose. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies (CSIS), July 15, 2025. P. 14. URL: <https://www.csis.org/analysis/making-us-uk-special-relationship-fit-purpose> (дата звернення: 10.02.2026)
4. Brzezinski Z, Scowcroft B, Schultz S, et al. Special relationship and the UK's clout in Europe. The Times. 10 May, 2016. P. 26. URL: https://www.thetimes.com/comment/article/special-relationship-and-uks-clout-in-europe-s5c59f8fw?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.02.2026)
5. Mathew A. J., Baker D., Needham M., Ahmed S., McCrea E., Kurti L. The Role of United States-Owned Businesses in the United Kingdom. London: Department for International Trade (DIT), 2021. 50 p. URL: <https://www.gov.uk/gov>

- ernment/publications/us-owned-businesses-and-their-impact-in-the-uk(дата звернення: 10.02.2026)
6. Oliver, T., Williams M. Special relationships in flux: Brexit and the future of the US-EU and US-UK relationships. International Affairs, 2016. 92 (3). URL:https://www.researchgate.net/publication/302064596_Special_relationships_in_flux
 7. Brexit and the future of the US-EU and US-UK relationships (дата звернення: 10.02.2026)
 8. Stephens P., Britain's Brexiters still do not understand Europe. Financial Times. p. 5 URL:<https://www.ft.com/content/63450adc-a025-11ea-b65d-489c67b0d85d>(дата звернення: 10.02.2026)
 9. Todd E. After the Empire: The Breakdown of the American Order / Emmanuel Todd ; foreword by Michael Lind ; translated by C. Jon Delogu. New York : Columbia University Press, 2003. 233 p. URL : <https://archive.org/details/afterempirebreak00todd>(дата звернення: 10.02.2026)
 10. Turner O. The Golden Era of UK-China Relations Meets Brexit. The Diplomat. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/12/the-golden-era-of-uk-china-relations-meets-brexit/>(дата звернення: 10.02.2026)
 11. Солдатова Д., Прихненко М. Brexit та особливі відносини між США та Великою Британією. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Політичні науки. 2024. №14 С. 66.

Shevchenko Igor – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of Odesa I. I. Mechnikov National University

POST-BREXIT US-UK DIPLOMACY: ADAPTING “SPECIAL RELATIONSHIP” TO NEW GEO-ECONOMIC REALITIES

The article examines the transformation of the "special relations" between the United States and Great Britain in the context of the post-Brexit international system, characterized by

fragmentation and increasing situativeness of international alliances. The analysis of the historical evolution of Anglo-American relations is carried out – from the confrontational stage and the colonial model to the formation of a stable strategic partnership, which significantly affects global political processes. Special attention is paid to the role of the UK as a mediator in cooperation between the United States and Europe, as well as the consequences of losing this function after leaving the European Union. The economic, political and security dimensions of "special relations" are revealed, in particular, the changing nature of transatlantic trade, the decline in investment confidence and the transformation of coordination mechanisms in the field of security. The impact of Brexit on the UK's position in the global system, including its participation in new security formats such as AUKUS, and its reorientation to Indo-Pacific, is analyzed separately.

Key words: «special relations», «Brexit», transatlantic relations, strategic partnership, USA, Great Britain, European Union.

*Рекомендовано до друку –
к. політ.н , доцентом Кадук Н.І.*

*Стаття надійшла в редакцію
15.05.2026 р.*